RADU-CRISTIAN ANDREESCU

THE PROBLEM OF REFERENCE IN SIGN THEORIES: FROM SAUSSURE AND PEIRCE TO BAUDRILLARD

Radu-Cristian Andreescu
Babes-Bolyai University, Faculty of History and Philosophy, Department of Philosophy, Cluj, Romania.
Email: radu.andru@gmail.com

Abstract: This paper proposes to recover the two sign theories belonging to Ferdinand de Saussure and Charles S. Peirce in an analysis of Jean Baudrillard's concept of simulation. The hypothesis of our approach is that Baudrillard's critique of real-virtual relationship circumscribes the question of sign and 'reference', both from the economic perspective of 'use-value' and from the ontological perspective of 'signs as equipment' as developed by Martin Heidegger in Being and Time. Our aim is to overcome the difficulty of conciliation between linguistic-oriented semiology and Peircean semiotics & pragmatics by investigating the sign theories of each tradition, as well as their echoes in Heideggerian ontology. This will enable a better understanding of Baudrillard's critique of 'hyperreality' within the philosophical and cultural background of the 20th century.

Key words: simulacra, hyperreality, semiotics, sign, value, reference, Baudrillard, Heidegger, Saussure

PROBLEMA TRIMITERII ÎN TEORIILE SEMNULUI: DE LA SAUSSURE ȘI PEIRCE LA BAUDRILLARD

Rezumat: Prin această lucrare ne propunem o recuperare a celor două teorii ale semnului aparținând lui Ferdinand de Saussure și Charles S. Peirce într-o analiză a conceptului de *simulacru* consacrat de Jean Baudrillard. Ipoteza unui atare demers este aceea că critica lui Baudrillard a raportului dintre real și virtual circumscrie problema semnului ca realitate comunicabilă și funcția „trimiterii" atât din

Revista de Filosofie Aplicată, vol. 1, issue 1 (Winter 2018): 38-51.
ISSN: © SACRI

perspectiva economică a valorii de întrebuințare, cât și din cea ontologică a „ustensilității", așa cum o dezvoltă Martin Heidegger în secțiunile 17-18 din *Ființă și timp*. Scopul este acela de a depăși dificultatea concilierii tradiției „semiologiei" saussuriene cu tradiția „semioticii" anglo-americane printr-o cercetare a teoriilor semnului subiacente fiecărei tradiții și a statutului semnului în ontologia heideggeriană.

Cuvinte-cheie: simulacru, hiperrealitate, semiologie, semn, valoare, referință, Baudrillard, Heidegger, Saussure

1. Preambul

Dacă simțul comun și lumea contemporană s-au deprins cu *simularea*, al cărei concept este folosit ca desemnare a aparenței, a punerii în scenă, a relatării sau a butaforiei, definirea de către Jean Baudrillard (*Simulacres et Simulation*, 1981) a simulării drept generare a unui „hiperreal" ce împinge realitatea originară înapoi până la lichidare pune, totuși, două probleme importante. Mai întâi, această teorie se vrea (sau se înțelege a fi) o diagnoză inconfortabilă a postmodernității (căreia Jean-François Lyotard îi dedicase *La Condition postmoderne* în 1979) care descrie comunicarea în masă ca pe o dominație a unor semnificanți ce nu mai trimit decât la ei înșiși (simulacre care absorb originalul). Apoi, ea indică faptul că însăși critica postmodernității se realizează de pe un teritoriu semiologic ce recuperează doctrina semnului elaborată de lingvistul Ferdinand de Saussure. În ce constă, însă, moștenirea saussureană?

2. De la semnul lingvistic la valoarea obiectelor

Simulacrul este un termen relativ: el este numai simulacrul *a ceva*. Altfel spus, simulacrul are nevoie de o realitate pe care să o simuleze. Or, odată cu lingvistica lui Saussure, conceperea semnului ca dublu nu mai implică o corespondență „nume-lucruri", ci o relație de solidaritate dintre un „concept" și o „imagine acustică"[1]. Noutatea acestei concepții constă mai întâi în aceea că ambele componente ale semnului lingvistic sunt de ordinul reprezentării și asocierii *mentale*, iar nu fizice, ceea ce înseamnă că pentru Saussure semnul lingvistic este „o entitate psihică cu două fețe"[2] (iar așa cum observa Umberto Eco, încă de la William Ockham semnul poate avea o existență *mentală*[3]). Aceste două fețe sunt „semnificatul" (conceptul) și „semnificantul" (imaginea acustică) sau, în terminologia lui Louis Hjelmslev[4] și a Școlii de la Copenhaga, „conținutul" și „expresia". Principalele consecințe ale acestei teorii provin din faptul de a fi demonstrat că legătura internă dintre semnificat și semnificant este

esențialmente *arbitrară*. Spre pildă, asocierea dintre conceptul de masă și ansamblul sunetelor care îl semnifică nu poate fi justificat prin nicio legătură naturală și, prin urmare, orice concept poate fi desemnat prin orice imagine acustică atâta timp cât o convenție (socială) atestă asocierea lor.

Problema dialecticii semnificat-semnificant conduce, pentru Saussure, mai departe, la o problemă a valorii (lingvistice), a semnificației, a diferenței și, cel mai important, a diferenței dintre valoare și semnificație. Punând în discuție caracterul arbitrar al semnului, constatăm că alegerea unor anumite sunete pentru exprimarea unei anumite idei are, implicit, caracter arbitrar. Limba se înfățișează, conform acestei teze, ca „un sistem de valori relative”[5]. Un termen nu va mai putea fi considerat în simpla unitate dintre un sunet și un concept, el trebuind privit în ansamblul sistemului de care aparține, adică în perspectiva *valorii* lui. Pentru Saussure, valoarea unui semn nu mai reprezintă „proprietatea de a ilustra o idee” (pentru că semnul este, dată fiind componența lui semnificat-semnificant, de ordinul totalității), ci relația sa cu celelalte semne ale limbii, față de care el se exprimă *ca diferență*.

Pentru a determina aceasta, Saussure descrie principiul valorii în general ca presupunând „un lucru *neasemănător*, susceptibil de a fi schimbat cu cel a cărui valoare trebuie determinată” și „lucruri *similare* ce pot fi comparate cu cel a cărui valoare este în cauză”[6]. Astfel, un cuvânt va putea fi schimbat pe ceva de natură diferită (lucrul neasemănător), adică pe o anumită idee, așa cum, de exemplu, o bancnotă de 1 dolar ar putea fi schimbată pe un hotdog. De asemenea, un cuvânt este comparabil cu un alt element de aceeași natură, adică cu un alt cuvânt. Cât timp cuvântul va fi schimbat pe o idee, i se va determina semnificația, dar nu i se va preciza valoarea. Devine astfel necesar ca un cuvânt să fie comparat cu alte cuvinte (față de care el se află în opoziție), întrucât valoarea lui rezidă din sistem, iar nu din raportul strict cuvânt–concept. Devine astfel evident că valoarea este o relație de opoziție dintre semnele limbii ca unități distincte semnificat-semnificant; valoarea lingvistică depășește, deci, materialitatea sunetului asociat în genere unui semn, după cum valoarea bancnotei depășește valoarea hârtiei pe care este tipărită.

În ceea ce ne interesează aici, teza lui Saussure este aceea că limba nu există decât prin diferențe[7]. Atât în cazul semnificatului, cât și în cel al semnificantului, limba va oferi diferențe *conceptuale*, pe de o parte, și *fonice*, pe de altă parte. Pentru determinarea valorii unui semn, ceea ce contează sunt semnele învecinate, iar nu sensul sau sunetul respectivului termen, care ar lega doar o *semnificație*. Astfel nu va fi surprinzător faptul că această distincție ne pune pe urmele conceptelor lui Marx de *valoare de schimb* și *valoare de întrebuințare*. Dacă valoarea de întrebuințare este, *grosso modo*, capacitatea unui bun sau serviciu economic de a satisface o nevoie, iar valoarea de schimb – capacitatea unui bun de a fi schimbat cu un alt bun de o valoare similară, atunci teoria saussureană a semnificației și valorii este analogă teoriei marxiste a însușirilor mărfii. Uzul lingvistic al unui cuvânt pentru desemnarea unui concept este chiar întrebuințarea sa, astfel că ceea ce face ca semnificația să reprezinte o valoare de întrebuințare este capacitatea ei de a satisface o nevoie *de comunicare*. Analog, capacitatea unui semn de a fi schimbat cu un alt semn dă seama de *valoarea lui de schimb* pe o anumită piață *lingvistică*. Posibilitatea schimbului între două semne lingvistice apare, astfel, cel mai adesea între sistemele de semne ale unor limbi diferite sau între semne care trec, de regulă, drept sinonime în interiorul aceleiași limbi. Astfel, faptul de a traduce un semn prin alt semn se lovește nu de problema semnificației semnelor, ci de dificultatea existenței unei multiplicități de semne care concurează pentru conținuturi similare. A traduce, de exemplu, francezul „loisir" cu românescul „răgaz" ar pune probleme dincolo de stabilirea semnificației lor comune (două imagini acustice pentru același concept); dificultatea ar proveni din existența mai multor termeni, precum „repaus", „timp liber" sau „recreație" pe care un termen îi degajă iar celălalt nu, după cum, în cazul unor sinonime aproximative ca „tristețe"–„nostalgie", din desemnarea unor idei apropiate care se limitează reciproc. A-i stabili unui semn lingvistic valoarea, pentru a-l schimba, implicit, cu un alt semn nu presupune determinarea semnificației lui (intrinseci), ci determinarea raportului său cu alte semne „concurente".

Jean Baudrillard realizează o extrapolare a teoriei lingvistice saussureene. Nu valoarea semnului lingvistic este cea care interesează

postmodernitatea, ci valoarea semnului în genere. Aceasta înseamnă: *valoarea de semn* a obiectelor[8]. Or, conceptul lui Baudrillard de „valoare de semn" se adaugă, desigur, conceptelor marxiste de „valoare de schimb" și „valoare de întrebuințare"; însă, dacă după incursiunea prin lingvistica saussureană, ar fi să restituim acestor concepte sensul lor economic originar, atunci sensul „valorii de semn", ca adaos la teoria marxistă a însușirilor mărfii ar fi tot economic. Totuși, punând în joc semnul, el este *și* unul semiologic, anume de ordinul *trimiterii*. Luarea în proprietate de către subiectul postmodern a unui obiect ca bun economic încetează să fie luarea în proprietate a unui obiect *ca obiect*. El este „apropriat" *ca semn*, care nu mai interesează sub aspectul valorii de întrebuințare, ci sub cel al trimiterii de tip indicial către, de pildă, o poziție socială înaltă, o stare financiară superioară, o preferință estetică nobilă ș.a. Pentru Baudrillard, sfârșitul dialecticii saussureene semnificat-semnificant este sincron sfârșitului erei producției și simptomatic pentru societatea postmodernă, care nu mai produce obiecte de consum, ci semne; care (le) *simulează*. Obiectul, așadar, dispare în două moduri: 1) prin consum; 2) prin transformarea lui în semn. Publicitatea contemporană nu mai prezintă marfa în perspectiva imediată a satisfacerii unei trebuințe elementare, ci în cea a calității, a luxului și, finalmente, a simulării[9]. În mod simptomatic pentru societatea contemporană, crede Baudrillard, consumul unui obiect *ca obiect* s-a retras, treptat și sigur, făcând loc transformării obiectului în semn, ceea ce înseamnă că prevalența valorii de întrebuințare din epoca modernă – când consumatorul urmărea încă împlinirea unei nevoi bazale – a apus în favoarea valorii de semn.

3. Hiperrealul ca lichidare a realului

Până aici, simularea ar părea numai o exploatare a „valorii de semn" a obiectelor, care ar fi astfel angajate în fenomenul trimiterii (faptul de a folosi produsele unui brand are o semnificație fiindcă *trimite* la ceva, fie și la o idee abstractă, cum, de exemplu, *Nike* trimite la noțiunea de victorie). Consumatorul contemporan face uz de obiecte

ca de niște semne care trimit la o stare socială pe care el vrea să o simuleze. Baudrillard va ajunge însă la concluzia că dezvoltarea unui sistem de „obiecte-semne" care nu au o referință reală face ca realul însuși să se retragă în fața practicii generalizate a proiecției virtuale și a simulării. În *Simulacres et Simulation*, tratatul lui Baudrillard din 1981, perspectiva este aceea a unei compromiteri a trimiterii prin pulverizarea referinței fiecărui semn. Simularea, scrie Baudrillard, „înseamnă a te preface că ai ceea ce nu ai"[10], deci a te preface că dispui de un real pe care propria lui simulare l-a dislocat. Dorința de real nu mai este satisfăcută prin experiența realului însuși, ci prin generarea unui „hiperreal", astfel că simularea, ca practică ce produce hiperrealul odată ce mijlocele ei tehnice permit acurateța imitării, nu vizează doar domeniul mărfii, ci al realității în general.

În mitul lui Pygmalion, de pildă, artistul creează sculptura unei femei și se îndrăgostește de propria operă, astfel încât statuia, menită să trimită la o femeie reală, prinde viață, pretinzând a fi ea însăși femeia reală. Această însuflețire a copiei creează nu un real, ci un hiperreal: simularea *pretinde* că obiectul există ca obiect real față de care virtualul satisface funcția trimiterii, așa cum harta virtuală trimite spre un teritoriu real; de fapt, prin simulare, obiectul nu (mai) este real, ci *hiperreal*, pentru că, așa cum povestea Borges[11], harta ajunge să se identifice cu teritoriul. La fel, într-o poveste orientală, un pictor al unei curți imperiale pictează un peisaj marin atât de fidel realității încât, atunci când își prezintă opera în sala tronului, încăperea se umple de apă iar pictorul intră în tablou și dispare cu o barcă pe mare. Realul nu mai este real, iar copia nu mai este copie, ci substitut al realului pe care ajunge să-l disloce, astfel încât simularea nu e imitare, ci generare a hiperrealului. Poziția lui Baudrillard cu privire la rolul virtualului este una explicit *iconoclastă*, pentru că imaginea ajunge să fie „ucigătoare a propriului model"[12]; reprezentarea ajunge să nu mai trimită decât la sine, iar prin urmare religia pe care o impune să fie una fetișistă sau fetișizantă: vițelul de aur pe care poporul îl construiește cât timp Moise se află pe munte pentru a primi tablele Legii este un astfel de exemplu (*Exodul* 32).

Una dintre observațiile care ar putea fi adresate teoriei simulării

vizează statutul operei de artă în momentul reproducerii ei, precum fotografierea unui tablou. În eseul său *Opera de artă în epoca reproductibilității sale tehnice*, Walter Benjamin arătase cum reproducerea unei opere de artă nu ne mai livrează opera de artă în sine, ci o imagine a ei, tot așa cum opera de artă la origine nu ne-a livrat realitatea, ci o imagine a realității[13]: ne putem gândi, de exemplu, la pictura lui René Magritte care înfățișează o pipă și, deci, reprezintă *imaginea* unei pipe. Or, deja pentru Platon, artistul creează *cópii* ale ideilor (*Republica* 596a–599a). Avem de-a face așadar cu un lanț de semne care trimit la altceva decât la ele însele. Pentru Baudrillard, turnura către hiperreal are loc atunci când semnul își absolutizează funcția sa de reprezentare, reprezentându-se pe sine însuși și nimic altceva. Suntem astfel aproape din nou de Platon și de metafora sa din celebrul mit al peșterii (*Republica* 514a–520a), unde oamenii aflați cu spatele la foc percep umbrele nu ca proiecții ale unor lucruri, ci ca lucruri reale fără referință.

4. De la Saussure și Peirce la Heidegger

Teza că hiperrealul lichidează dubletul real-virtual, substituindu-l cu un model lipsit de referință (*pseudo*model) recuperează, așa cum am văzut, dialectica semnificat-semnificant, arătând că epoca simulacrului este dominația unor semnificanți care și-au pierdut funcția semnificantă, acaparând realul. Definind „era simulării", Baudrillard vorbește despre „o înlocuire a realului cu semnele realului"[14], unde „semnele" nu mai au structura diadică saussureană și nici nu mai fac posibilă semnificarea. Pentru Baudrillard, simularea nu mai mizează pe „echivalența dintre semn și real"[15], întrucât neagă însăși valoarea *de întrebuințare* a semnului: semnificantul nu mai poate fi schimbat pe ceva neasemănător lui pentru că acest neasemănător (semnificatul, obiectul trimiterii) nu mai există.

Problema semnului și a trimiterii mai solicită o perspectivă, complementară lingvisticii saussureene și semiologiei derivate din ea: cea a semioticii lui Charles S. Peirce. Taxonomia semnelor realizată de

Peirce[16] dă imaginea unei întregi realități cu valoare de semn: semnul poate fi orice și se poate adresa oricui și oricărui simț (vizual, auditiv, tactil, olfactiv). Cuvântul, raționamentul, claxonul mașinii, indicatorul rutier, mirosul unui parfum, fotografia sau tabloul sunt tot atâtea *semne* care emană dintr-un *fundament*, se adresează unui *interpret* și produc un *interpretant*. Or, dacă pentru Saussure semnul este un dublu, pentru Peirce semnul este parte a unei triade „obiect-semn-interpretant" care generează o clasificare tripartită a semnelor în funcție de „primeitatea" fiecăruia dintre elementele triadei. Astfel, semnul determinat de primeitatea obiectului este un „indice": el trimite la obiectul său asociindu-i-se prin contiguitate, așa cum, de exemplu, strigătul de ajutor trimite la persoana care îl emite, claxonul unei mașini trimite la mașină, borna kilometrică la o localitate și așa mai departe. Semnul a cărui primeitate este interpretantul e „simbolul" – el trimite la obiectul său în virtutea unor operații intelectuale, precum balanța trimite la ideea de justiție numai pentru că ea este asociată mai întâi ideii de cântărire. În fine, „iconul" este semnul a cărui primeitate e tocmai caracterul său de reprezentare a unui obiect, căruia i se asociază prin asemănare. Fie că avem de-a face cu o fotografie, un tablou sau un film, semnul de tip icon trimite la obiectul său reproducându-l cu un oarecare grad de acuratețe. Un tablou de Monet și o fotografie reprezentând, ambele, un lac cu nuferi sunt, deopotrivă, semne de tip icon, pentru că raportarea la obiect se face în baza asemănării lor cu obiectul real, chiar dacă asemănarea e difuză într-un caz și exactă în celălalt. Or, pentru că iconul își poate menține caracterul semnificant chiar și în absența obiectului său (o fotografie-document își păstrează semnificația și după ce obiectele reprezentate în ea au dispărut), astfel de semne nu se prezintă decât pe ele însele. Independența față de obiect a semnului ne conduce din nou la scenariul mitului în care statuia prinde viață, devine obiect, un obiect al hiperrealului, sau la fabula borgesiană în care harta devine teritoriu, surpând diferența dintre semn și obiect, surpând, deci, trimiterea.

Heidegger consacră problemei trimiterii o secțiune din *Ființă și timp*, pentru a determina distincția dintre trimiterea ca indicare (faptul de a indica) și trimiterea ca fapt de a servi la ceva[17]. Fenomenul

trimiterii (*die Verweisung*) este accesibil, pentru Heidegger, *Dasein*-ului ca ființare de tip uman atunci când acesta se orientează în lume printre celelalte ființări. Or, aceste ființări îi sunt *Dasein*-ului „simplu-prezente" (*Vorhandenes*) sau „la-îndemână" (*Zuhandenes*): Heidegger desemnează prin „ființare la îndemână" cam ceea ce greaca veche desemna, la origine, prin „pragma"[18]. *Dasein*-ul se folosește de un lucru ca de un „ustensil" (*das Zeug*), el nefiind în relație cu un obiect, ci cu o ființare care îi slujește într-o practică. Acest excurs lămurește sensurile trimiterii pe care le identifică Heidegger. Trimiterea este de ordin ontic și ontologic, de ordinul ființării (*Seiendes*) și al ființei (*Sein*)[19]. Există o trimitere pe care o satisface fiecare ustensil și care e de ordin ontologic: ustensilul trimite la un alt ustensil sau la o ocupație, precum pana de scris trimite la hârtie și la faptul de a scrie. Pentru că ustensilul servește la ceva (la un *praxis*), trimiterea lui este „o determinație ontologic-categorială" a ustensilului. Există, apoi, o trimitere de tipul indicării care e determinația ontică a unui semn (semnul slujește indicând, trimiterea ca indicare fiind acel ceva la care slujește semnul). De aici reiese că indicarea este o specie a trimiterii, iar semnul este o specie a ustensilului, anume „indicele" din taxonomia lui Peirce. Semnul pentru Heidegger este un tip restrâns de ustensil (un indice) care are proprietatea ontică de a trimite prin indicare, dar el este strâns legat de „faptul-de-a-fi-în-lume" al *Dasein*-ului. Dacă indicele lui Peirce trimite la o ființare determinată, asociată prin contiguitate, semnul, pentru Heidegger, realizează, totuși, o trimitere indeterminată, nu la cutare sau cutare ființare, ci la ființarea-la-îndemână în genere, ceea ce înseamnă că el ghidează privirea *Dasein*-ului („privirea ambientală") în lume și îi orientează preocuparea (*praxisul*). Valoarea pragmatică a semnului, pusă în discuție de Peirce (ca precursor al pragmatismului) este restituită de Heidegger problemei lumii (*die Welt*) ca spațialitate indeterminată. O trimitere a ustensilului la o preocupare, și, implicit, la o realizare (așa cum, în exemplul lui Heidegger, ciocanul trimite la faptul de a ciocăni și la faptul de a realiza un obiect de lemn) ne readuce în discuție „valoarea de întrebuințare". Dacă pentru Heidegger, ființările aflate „la îndemâna" *Dasein*-ului se caracterizează ontologic prin faptul de a sluji în mod nedeterminat (*i.e.* nespecific), iar acest fapt de a sluji este

trimiterea de ordin ontologic, atunci orice precizare sau determinare concretă a valorii de întrebuințare a unui obiect, respectiv a „valorii de semn" a unui semn, spre a folosi conceptul ce va fi adăugat de Baudrillard, nu ar fi decât o „concretizare ontică"[20] a acelui „la-ce-anume" propriu obiectelor și semnelor: la ce anume în mod ontic-specific trimite un obiect prin întrebuințarea lui sau un semn prin trimiterea ca indicare? De aceea, Heidegger afirmă, în secțiunea §18 din *Ființă și timp*, despre „menirea funcțională și semnificativitate", că „capacitatea de a sluji (trimiterea), în calitatea ei de constituție a ustensilului, nu este potrivirea pentru un scop a unei ființări, ci condiția de posibilitate de ordinul ființei pentru ca ființarea să poată fi determinată prin astfel de potriviri [întrebuințări în vederea unui scop determinat]"[21].

Diagnoza pesimistă a lui Baudrillard adresată societății contemporane este, după cum am văzut, aceea că producerea este înlocuită de simulare, iar întrebuințarea – justificată inițial de nevoile consumatorului – ajunge să fie mijloc de proliferare a acestei simulări. Aceasta înseamnă că simularea produce o surpare în natura *trimiterii* ustensilelor: ciocanul nu mai trimite la faptul de a realiza un obiect de lemn, mașina nu mai trimite la transport, ci ele, în scenariul avansat prin „valoarea de semn", care devansează „valoarea de întrebuințare", ajung să fie fetișizate pentru ele însele. Iar, cum pentru Heidegger, trimiterea unui ustensil drept capacitate (inițial nedeterminată) de a sluji este de ordin ontologic, ceea ce se pierde astfel ar fi tocmai de ordinul ființei. Aceasta nu face decât să dea o explicație adiacentă definiției date de Baudrillard simulării: a da impresia că există ceva ce nu (mai) există.

Metafora (in)existenței prin simulare apare în filmul *Blow-Up* din 1966 (regia Michelangelo Antonioni), în care personajul central, un fotograf de modă, observă, la developare, că o fotografie pe care o făcuse într-un parc dezvăluie, în fundal, detaliul unei crime. La fața locului, însă, nu există niciun indiciu al vreunei crime *reale*. Hoinărind prin parc și meditând la strania descoperire, fotograful întâlnește o trupă de mimi care simulează un joc de tenis cu minge și rachete imaginare. Personajul îi privește, aparatul de filmat începe să urmărească mingea imaginară pasată de la un jucător la altul, până

când aceasta iese în afara terenului de joc. La îndemnul mimilor de a o recupera, fotograful ridică mingea și o aruncă înapoi pe teren jucătorilor, în ovațiile unui public absent. Simulacrul triumfă atunci când mingea imaginară emite sunetul specific unei mingi reale la contactul cu solul, moment în care corpul fotografului se estompează până la dispariție pe fundalul verde al gazonului.

5. Concluzii

Simularea nu este, așadar, doar deturnarea sensului întrebuințării; ea nu este exclusiv economică, ci ontologică. Analiza trimiterii ne-a relevat faptul că simularea înseamnă generarea unui model care își lichidează originea, trimițând doar la sine. Dacă în *Sistemul obiectelor* și în *Pour une critique de l'économie politique du signe* ideea lui Baudrillard era aceea a apariției unei piețe (economice) a semnelor, adică a obiectelor transformate în semne și tranzacționate ca semne care trimit nu la întrebuințare, ci la simularea unei poziții a consumatorului (valoarea de semn adăugându-se conceptelor marxiste de valoare de schimb și valoare de întrebuințare), în *Simulacre și simulare* Baudrillard anunță, mai radical, o eră a unui regim de semne care nu mai trimit nici la întrebuințare, nici la semnificarea a ceva, ci devin ele însele simulacre (astfel că valoarea de întrebuințare și cea de semn ajung, ambele, să fie subminate, de vreme ce valoarea se constituise ca trimitere); o eră, așadar, în care consumatorii nu dispun de obiecte, ci de „holograme" în spatele cărora obiectele însele au dispărut. Fetișul contemporaneității nu este investirea cu valoare a unui obiect, ci a unui semn la nivelul căruia semnificanții se semnifică pe sine. Astfel, autosuficiența semnificanților, ca *autosemnificare*, ține de sfera unei noi realități, a hiperrealului, în care trimiterea nu mai este posibilă, iar pierderea este, dacă urmăm teoria lui Heidegger asupra ustensilității, o pierdere a praxisului, a determinației categoriale, deci, finalmente, a proprietății lucrurilor de a sluji artizanului lor.

Note:

[1] Ferdinand de Saussure, *Curs de lingvistică generală*, (Iași, Polirom, 1998), 85.
[2] Ferdinand de Saussure, *Curs de lingvistică generală*, 86.
[3] Umberto Eco, *Limitele interpretării*, (Iași, Polirom, 2016), 55.
[4] Louis Hjelmslev, *Prolégomènes à une théorie du langage*, (Paris, Éditions du Minuit, 1971).
[5] Ferdinand de Saussure, *Curs de lingvistică generală*, 126 sqq.
[6] Ferdinand de Saussure, *Curs de lingvistică generală*, 128-129.
[7] Ferdinand de Saussure, *Curs de lingvistică generală*, 133.
[8] Jean Baudrillard, *Sistemul obiectelor*, (Cluj-Napoca, Echinox, 1996), 22 sqq.
[9] Jean Baudrillard, *Pour une critique de l'économie politique du signe*, (Paris, Gallimard, 1972), 85-87, *apud* Horia Lazăr, *Studii de cultură și literatură franceză*, (Cluj-Napoca, Limes, 2010), 374.
[10] Jean Baudrillard, *Simulacre și simulare*, Cluj-Napoca, Idea Design&Print, 2008, 6.
[11] Jean Baudrillard, *Simulacre și simulare*, 5.
[12] Jean Baudrillard, *Simulacre și simulare*, 8.
[13] Walter Benjamin, *Opera de artă în epoca reproductibilității sale tehnice*, (Cluj-Napoca, Tact, 2015), 85.
[14] Jean Baudrillard, *Simulacre și simulare*, 6.
[15] Jean Baudrillard, *Simulacre și simulare*, 8.
[16] Charles S. Peirce, *Semnificație și acțiune*, (București, Humanitas, 1990), 268 sqq.
[17] Martin Heidegger, *Ființă și timp*, (București, Humanitas, 2012), §17, 104 sqq.
[18] Martin Heidegger, *Ființă și timp*, 92-93.
[19] Martin Heidegger, *Ființă și timp*, 106-107.
[20] Martin Heidegger, *Ființă și timp*, 106.
[21] Martin Heidegger, *Ființă și timp*, p. 114.

Bibliografie:

Baudrillard, Jean, *Simulacre și simulare*, Cluj-Napoca: Idea Design&Print, 2008.
Baudrillard, Jean, *Sistemul obiectelor*, Cluj-Napoca: Echinox, 1996.
Benjamin, Walter, *Opera de artă în epoca reproductibilității sale tehnice*, Cluj-Napoca: Tact, 2015.
Eco, Umberto, *Limitele interpretării*, Iași: Polirom, 2016.
Heidegger, Martin, *Ființă și timp*, București: Humanitas, 2012.
Hjelmslev, Louis, *Prolégomènes à une théorie du langage*, Paris: Éditions du Minuit, 1971.
Lazăr, Horia, *Studii de cultură și literatură franceză*, Cluj-Napoca: Limes, 2010.
Peirce, Charles S., *Semnificație și acțiune*, București: Humanitas, 1990.
Saussure, Ferdinand de, *Curs de lingvistică generală*, Iași: Polirom, 1998.